

12a. Tan Tjoen Lee en Han Tek Nio

Inleiding

Tan Tjoen Lee en Han Tek Nio zijn de ouders van mijn moeder Desiree Hoeij Nio Kan-Tan.

Tan Tjoen Lee werd geboren op 29-01-1875 te Buitenzorg en stierf te Batavia op 12-12-1934. Zijn ouders zijn Tan Goan Piauw 1835-1889 en Thung Leng Nio 1839-1928 (zie verhaal [Tan Goan Piauw en Thung Leng Nio](#) op deze site).

Han Tek Nio werd geboren op 05-09-1883 te Meester Cornelis district Bekasi en stierf te Djakarta op 03-12-1969.

Haar ouders zijn Han Oen Lee, 1856 – 1895 en Kan Oe Nio 1850 – 1910 (zie verhaal [Han Oen Lee en Kan Oe Nio](#) op deze site).

Foto's genomen na of net voor hun huwelijk.

Tan Tjoen Lee trouwt met Han Tek Nio op 2-1-1901 in Bekasi.

Volgens nicht Tan Bie Giok nam Tan Tjoen Lee direkt na het huwelijk een leraar in huis om oma Han Tek Nio op hetzelfde denkniveau te krijgen als hijzelf. Hij wilde echt een maatje, iemand om mee van gedachten te wisselen. Waarschijnlijk leerde ze toen ook Nederlands.

Ze krijgen 5 kinderen: Fred, Helene, Clementine, Ferry en Desiree. Die laatste was mijn moeder.

De oorspronkelijke versie van dit verhaal over Tan Tjoen Lee en Han Tek Nio bestond uit meer dan 90 pagina's. Telkens kwamen meer foto's, herinneringen en anekdotes naar voren. Dus dit verhaal bleef maar groeien. Om de leesbaarheid te verbeteren werd besloten dit verhaal op te delen in drie delen.

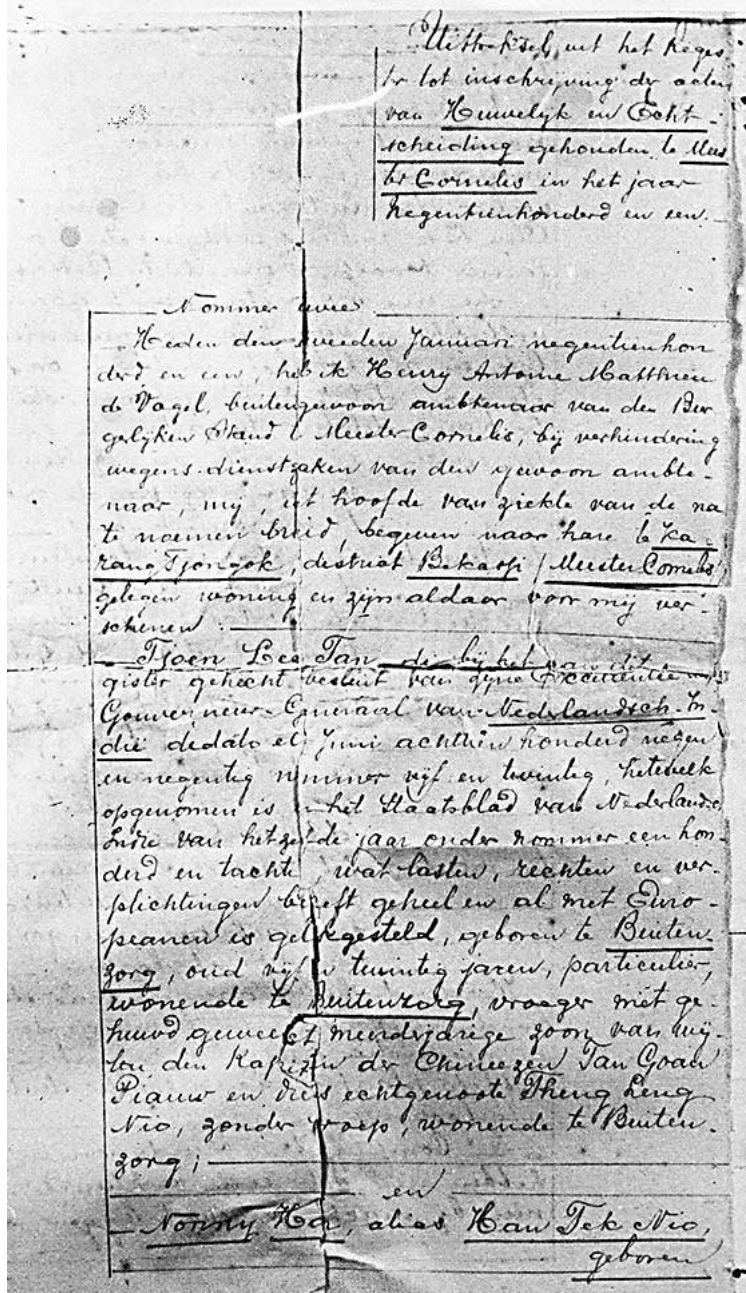
Het oorspronkelijke verhaal met als nummer 12 a, met als inhoud uitsluitend die delen die betrekking hebben op zowel Tan Tjoen Lee als ook Han Tek Nio.

Een verhaal speciaal toegespitst op Tan Tjoen Lee met als nummer 12 b.

Een verhaal speciaal toegespitst op Han Tek Nio met als nummer 12c.

Huwelijk Tan Tjoen Lee en Han Tek Nio

Han Tek Nio trouwt met Tan Tjoen Lee op 2-1-1901 in Bekasi.

geboren te ...
tien jaren, zonder huwelijk, ...
de te Bekaspi, ...
vraeger niet gehuwd geweest;
minderjarige dochter van
wijlen des Luitenant der Chinezen Han
Oen Reh en diens echtgenote Kan Oe Hio,
zonder huwelijk, wonende te Bekaspi;
die mij verzoekt over te gaan tot de
voltooiing van hun voorgenomen huwe-
lijk en mij tot dat einde de ondervolgen-
de aan dit register gehechte stukken
te hand. stelden, te weten:

ten eerste: een acte van bekendheid te
verreiking van de geboorte ac-
te des Bruidegoms.

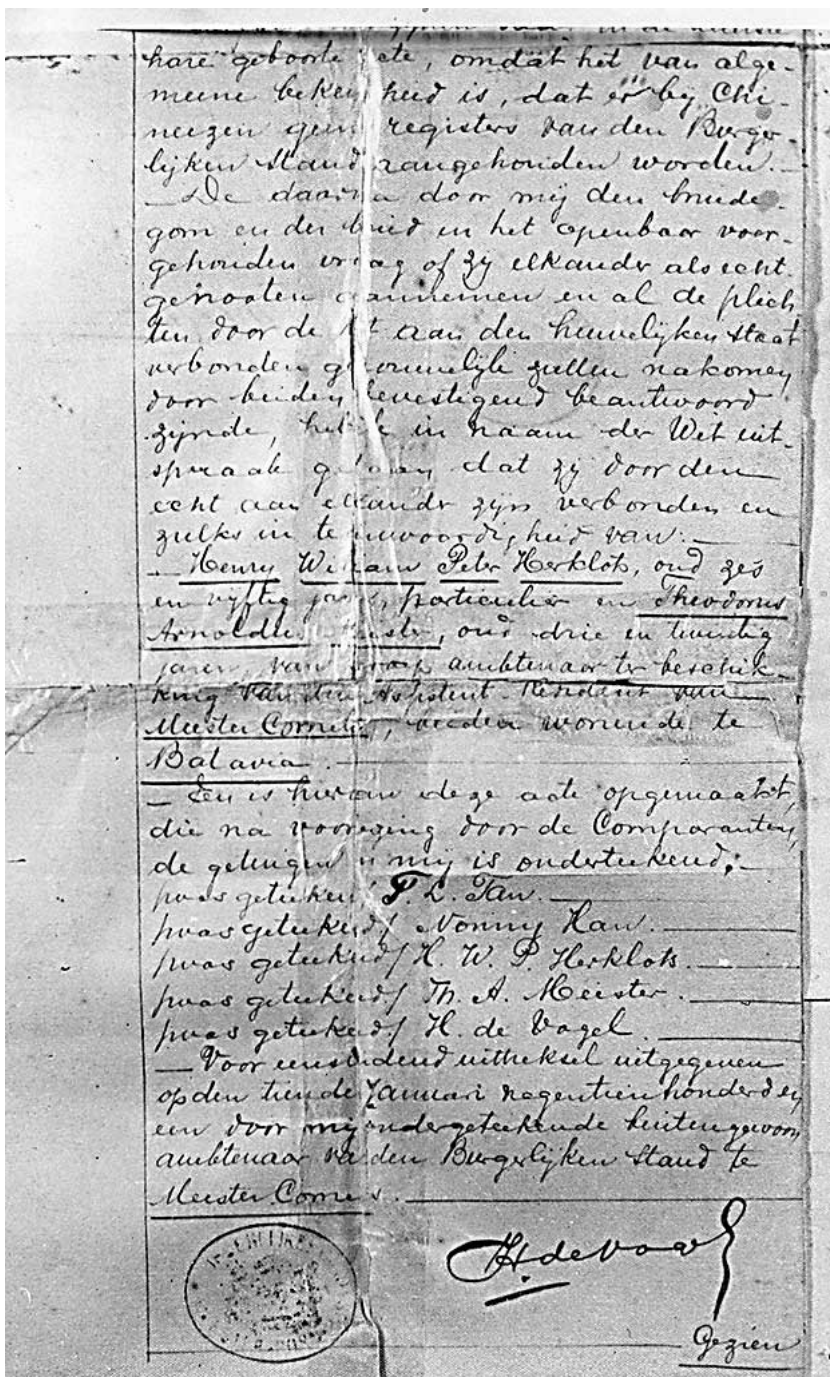
ten tweede: de notariële toestemming van
de moeder des Bruidegoms,

ten derde: de verklaring van den Chinese
Koning te Batavia, dedato drie
honderd negentien honderd
negen en tachtig, dat hij
den Bruidegom en de Bruid
ke tot ten aanzien der voren-
geze bezwaren bestaan tegen
dit huwelijk.

ten vierde: het bewijs dat de huwelijksaf-
konding te Buitenzorg heb-
ben plaats gehad en zonder stu-
ting zijn afgelopen.

Wordende hijsz aangeteekend dat de
huwelijksafkonding alhier op den tweeden
en negenden September negentien honderd
hebben plaats gehad en zonder stuiting zijn
afgelopen.

De Comparaten Bruidegom en Bruid
hebben mij on- eide verklaard, dat zij
niet, bij macht, over te leggen, de eerste
de

Zoals uit de trouwakte blijkt is oma kennelijk op haar trouwdag onwel, zodat de trouwambtenaar bij haar thuis te Karang Tjongok district Bekasi kwam om het huwelijk te voltrekken.

Tegelijk trouwde ook haar broer Han Khing Bie (K.B. Han, gelijkgesteld in 1900) met een zus van Tan Tjoen Lee, namelijk Tan Tjit Nio. Van dit stel is een officiële foto bewaard gebleven die waarschijnlijk omstreeks hun huwelijk werd gemaakt. Helaas niet van Han Tek Nio en Tan Tjoen Lee.

Van oma is ook nog een bruidskleed bewaard gebleven. (zie Het bruidskleed van oma Han Tek Nio in het verhaal over [Han Tek Nio](#) op deze site)
Of oma wegens ziekte dit

bruidskleed op haar
huwelijk daadwerkelijk heeft
gedragen is niet meer te
achterhalen.

Oma gaf me ook zilveren
kistje met de mededeling
dat Tan Tjoen Lee dit had
meegenomen uit Europa.

Toen drong de speciale betekenis van dit kistje niet tot me door. Pas toen ik in een museum een "Knotten Kistje" zag werd dit me duidelijk. In de 16e en 17e eeuw kreeg namelijk de bruid van haar aanstaande man een zilveren kistje met gouden munten. In een brief naar zijn moeder schreef Tan Tjoen Lee dat hij in Duitsland zou zoeken naar een messen set voor het aanstaande huwelijk van zijn zus Tan Tjit Nio met Han Khing Bie. Blijkbaar had Tan Tjoen Lee in een museum ook zo'n Knotten Kistje gezien.

Dus toen hij in Duitsland de messen voor zijn zus kocht kon hij een 19e eeuwse versie van zo'n kistje kopen voor zijn bruid Han Tek Nio. Aan de onderkant is een markering WMF van de Württembergische Metallwarenfabrik te Geislingen an der Steige, Duitsland (opgericht 1853).

Uit verhalen van mijn oma was dit huwelijk voor haar een welkome vlucht uit een leven van te hard werken en een niet al te goede verhouding met haar moeder. Tevens benadrukte ze vaak dat dit huwelijk ondanks dat het gearrangeerd was, toch een heel gelukkig huwelijk was. Volgens nicht Tan Bie Giok waren ze gelijkwaardige partners en deden ze zo veel mogelijk alles tezamen. Oma liet haar man niet alleen ergens heen gaan. Een van de activiteiten die ze tezamen deden was over de Tegalwaroe landerijen met de auto rondrijden. Ook toen er kinderen waren zoals te zien op volgende foto:

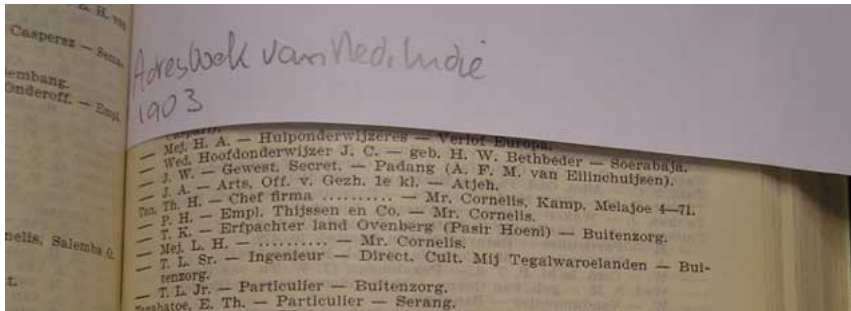
Wellicht probeerde Kong Lee oma het auto rijden te leren. Op de achterbank de 3 middelste kinderen Helene, Clementine en Ferry.
Door het zien van deze foto herinner ik me een anekdote verteld door nicht Giok.:

Een keer waren ze weer met zo'n uitje weg, toen er voor hun een andere auto zich voortbewoog met slakkengang. Ongeduldig haalde Kong Lee deze auto in. De reactie was dat de auto van Kong Lee werd klemgereden en een woedende Nederlandse ambtenaar kwam naar voren. He Chinees wie denk je wel dat je bent.. Laconiek antwoordde Kong Lee: Ik ben de eigenaar van deze landerijen. De eventuele schade aan de auto komt voor uw rekening, en nu verdwijn. De kinderen op de achterbank waren gedurende dit korte gesprek erg bang.

Huizen van grootouders Tan

Gedong Dalam

Direct na hun huwelijk woonde het echtpaar Tan Tjoen Lee in Gedong Dalam te Buitenzorg, het huis van de ouders van Tan Tjoen Lee.

Hoe lang ze bij de moeder van Tan Tjoen Lee hebben ingewoond is onduidelijk, bijvoorbeeld mijn moeder is niet daar in Buitenzorg geboren maar op een landgoed van de familie Tan te Wadas. Omdat Tjoen Lee Tan gelijkgesteld was hoefde hij niet aan de restricties van het "wijkenstelsel" te voldoen dat in ca. 1919 werd afgeschaft. Mogelijk is er ook een verband tussen zijn reis naar Nederland tussen 1922 en 1923 en een verbouwing of het bewoonbaar maken van hun huis op Koningsplein Oost 13.

Vast staat dat de familie Tan Tjoen Lee reeds in Koningsplein Oost 13 woonde voordat de moeder van Tan Tjoen Lee, Thung Leng Nio overleed in 1928. Mijn moeder vertelde namelijk dat haar grootmoeder Thung Leng Nio hun geregeld bezocht in Batavia.

Familie Tan in Den Haag

Het gezin Tan Tjoen Lee heeft een periode in Scheveningen/Den Haag gewoond; namelijk vanaf 21-8-1922 tot 20-7-1923 op het adres: Frankenslag 166.

Hiervan bestaat een persoonskaart waarop staat vermeld Tjoen Lee Tan, Nederlands koopman, met Han Tek Nio en 5 kinderen.

Centrale hal

Werkkamer Tan Tjoen Lee.
(in de ruit van de boekenkast is Tan Tjoen Lee in spiegelbeeld te zien).

De eetkamer

Van Heutsz Boulevard 13 – Djalan Teuku Umar 13

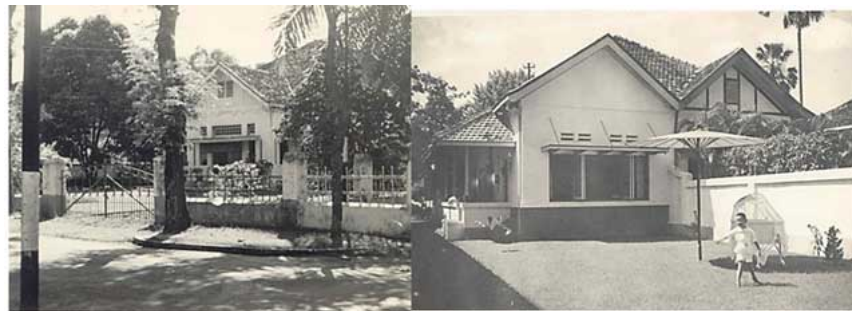
Na de dood van Tan Tjoen Lee verhuisde mijn oma naar een

kleiner huis aan de van Heutsz Boulevard 13. Over het exacte tijdstip van verhuizen is een onduidelijkheid. Volgens nicht Tan Bie Giok moest oma uit het huis van Koningsplein Oost 13 tijdens de Japanse bezetting. Ze koppelt dit feit met een herinnering aan een bezoek aan Oma Tan tijdens de Japanse bezetting te Koningsplein Oost no 13. Maar volgens een vendu advertentie van 17-01-1940 blijkt dat oma reeds voor de Japanse bezetting bezig was met verhuizen naar de van Heutsz Boulevard 13.

Ook is er een foto van oma met de kinderjuf Bommeltje op de achtergalerij van het hoofdgebouw van het huis op de van Heutsz Boulevard 13. Bommeltje werd net als alle andere Nederlanders direct na de inval van de Japanners 1-3-1942 geïnterneerd (zie verhaal Bommeltje op deze website). Dus Oma zat reeds in het hoofdgebouw voor 1-3-1942.

Links hoofdgebouw, rechts paviljoen van Heutsz Boulevard no.13.

Ook zouden, volgens overleveringen, mijn ouders nadat ze in 1938 waren teruggekomen van de OZR standplaats Soerabaja, juist in het paviljoen van de van Heutsz Boulevard 13 zijn gaan wonen omdat oma reeds in het hoofdgebouw woonde. Daarom werd mijn oudste zus Wan Tjing niet in Soerabaja maar in Batavia geboren. Er zijn ook brieven bewaard gebleven waarin mijn moeder klaagde over vervelende huurders in het hoofdgebouw. Conclusie: Oma is in twee etappes verhuisd. Eerst alleen één of twee kamers, en pas tijdens de Japanse bezetting toen de huurders weg waren het gehele hoofdgebouw.

De sociale en culturele contacten van oma Han Tek Nio en opa Tan Tjoen Lee.

Een deel van dit hoofdstuk verscheen eerder in verkorte versie als Foto met Verhaal op de CIHC website.

Mijn oma en opa waren betrokken bij verschillende sociale en culturele instellingen. Zo vonden we dat oma betrokken was bij een weeshuis en school voor Chinese meisjes Ati Soetji.

Dit weeshuis en school voor Chinese meisjes "Perkoempoelan Ati Soetji" was in 1917 opgericht door mevrouw Lie Tjian Tjoen (Aw Tjoei Lan) (1889-1965).

Het weeshuis Ati Soetji werd officieel geopend door de vrouw van de Gouverneur Generaal mevrouw de Gravin van Limburg Stirum

Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië
16-10-1917

Tehuis voor Chinese meisjes.
Op Woensdag, 17 dexter, zal de Gravin van Limburg Stirum het Tehuis voor Chinese meisjes, Goenoeng Sari 41 alhier, openen.

Bij een zoektocht in de historische kranten naar gegevens van mijn oma Tan Tjoen Lee (Han Tek Nio) vond ik toevallig een bericht van de oprichtingsvergadering van Ati Soetji. Daaruit bleek dat mijn grootmoeder in het bestuur was gekozen.

Bij het doorlezen van dit bericht kwamen de verhalen mijn grootmoeder Han Tek Nio weer naar boven zoals de borduur- en haaklessen die ze aan deze meisjes van Ati Soetji had gegeven.

Voorbeelden van "merklappen" die deze meisjes moesten borduren als test van bekwaamheid zijn nog bewaard gebleven.

Het bijzondere van deze merklappen was dat ze van beide kanten even mooi waren, je zag geen afwerkingsdraden.

Dat mijn oma betrokken raakte bij het weeshuis en meisjesschool Ati Soetji was een direct gevolg van haar verwantschap met de oprichtster van Ati Soetji. Immers haar broer H.H. Kan was getrouwd met zijn nichtje Lie Tien Nio, de zus van Lie Tjian Tjoen maar ook was Lie Tien Nio haar directe nicht via haar grootouders Kan Keng Tiong en Jo Heng Nio.

Aanvullende informatie over Ati Soetji (Hati Suci) is te vinden op de volgende Sites:

1. <http://www.youtube.com/watch?v=rWhOembdOMs&sns=em>
2. <http://nationalgeographic.co.id/berita/2014/10/sang-nyonya-dan-seabad-roemah-piatoe-ati-soetji>

en in het boek: "Buku Aw Tjoei Lan" (aanwezig bij KITLV/CIHC/ UB Leiden)

FANCY FAIR
 Chung Hsioh Tung Chwang Hwui
 te houden in het gebouw der
TIONG HOA OEN TONG HWEE,
 Molenvliet West 113, Weltevreden.

De netto opbrengst zal komen
 ten bate van de:
Chineesche Meisjes School te Bata-
 via voor de helft.
 Studiefonds voor Chineesche Leer-
 lingen voor 40 pCt.
 Chung Hsioh Tung Chwang
 Hwui voor 5 pCt.
 Tiong Hoa Hwae Koan Im Gak
 Po te Batavia voor 5 pCt.

O.a. wordt op deze Fancy Fair
 fraai Borduurwerk, enz., vervaar-
 digd door de leerlingen der Chine-
esche Meisjes School te Batavia, te-
 gen zeer billijke prijzen te koop
 aangeboden.

Opening op Vrijdag 10 October
 1919 ten 7½ ure n.m.
 Voortzetting Zaterdag 11 Octo-
 ber 1919 ten 7 ure n.m.
 Het Fancy Fair Comité: 16193
 Mevrouw Aw-Jang Kee,
 de Heer en Mev. Lie Tjian Tjoen,
 de Heer en Mev. Yap Hong Tjoen,
 de Heer en Mev. T. L. Tan Jr.

De borduurwerken gemaakt bij Ati Soetji
 werden ook verkocht op een Fancy Fair.
 Beide grootouders Tan waren bij deze
 Fancy Fairs betrokken.

Ook namen oma en haar man Tan Tjoen
 Lee deel aan verscheidene andere
 liefdadigheid en culturele evenementen
 zoals de Bataviasche Kunstkring.

12
DECEMBER

BATAVIASCH KUNSTKRING
 Beschermheer: Z. E. de Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië
BEWIJS VAN LIDMAATSCHAP
1928

MEVROUW T. L. TAN JR.

KONINGSPLEIN OOST 13
WELTEVREDEN

HOOFDKAART 4.50
 BIJKAARTEN 1.50
 ENTREE
 ZEDEL
TOTAAL 6.00

DE PENNINGMEESTER

DEZE KAART IS STRIKT PERSOONLIJK
 BIJKAARTEN ZIJN ALLEEN GELDIG VOOR INWOENDE
 LEDEN VAN HET GEZIN.
 HET LIDMAATSCHAP WORDT OPGEZEED OP EEN MINIMUM
 TERMIJN VAN EEN MAAND, DOCH MOET TEN MINSTE
 6 MAANDEN GEDUURD HERBEN.

13-12-1934

Volgens nicht Tan Bie Giok was oma ook betrokken bij verschillende activiteiten
 georganiseerd door de Vrijmetselaars Loge van Batavia.

Slotopmerkingen

Tan Tjoen Lee overleed 12 december 1934 en werd begraven op landgoed Kebon Pedes
 even buiten Buitenzorg.

Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië

13-12-1934

Chineesch Landheer Overleden.

T. L. Tan Jr. †

Naar men ons mededeelt, is gisteren-
 avond in zijn woning aan Koningsplein
 Oost te Batavia-C. overleden de Chine-
 esche millionnaire T. L. Tan Jr., een zeer
 bekende landheer.

De datum van de begrafenis is nog niet
 vastgesteld. Ze zal geschieden met groote
 pracht en praal, zooals de gewoonte is bij
 dergelijke Chineesche plechtigheden.

BATAVIA, 14 DECEMBER.
T. L. Tan Jr. i.
Bekend Landheer
overleden. Een zwaar
verlies.
Gisteren hebben wij reeds kortelijk met
medewezing melding gemaakt van het ver-
schieden van den heer T. L. Tan Jr., alhier.
Wij willen thans nog nader het volgende
melden:
De overledene, die den leeftijd bereikte
van 60 jaren, was zoowel in Chinesche
kringen als daarbuiten een zeer gezeene
figuur, die steeds hulp verleende, waar die
gevraagd werd.
De sociale instellingen hebben van hem
veel ontvangen.
Hij was ook vice-voorzitter van de bekende
Chinesche hospitaalvereniging „Jang
Seng Ie". Verder stonde hij vele ver-
eenigingen, zooda de „Shiong Thi
Hui".
Hij was directeur van de Tjimangis
N.V. en de grootste aandeelhouder van de
bekende particuliere landen Tegal Wa-
roe.
De begrafenis, die in allen eenvoud zal
geschieden, zal plaatsvinden op 19 Decem-
ber a.s. om 9 uur v.m. Het stoffelijk over-
schot zal worden bijgezet in de familie-
begrafplaats te Buitenzorg, Kebon Pedes.

strijd vange-
December a.s.
dag, den 24e
Daar de lei-
lijk is gewe-
zen (salage-
zen wedstrijd
attractie te
In de med-
artikel of vo-
weik niet d
verkocht, zo-
een dame-
leerd vinden
een doosje z
Het publi-
zeer veel aa
op daarvoor
alle mededi-
de voorwerpe
worden ver-
(bloemen
gesloten
waar dat vo-
Voor de J
maal veertig
beschikbaar
Ook deze
door de Jur
Wat de ke
willen wij e-
tigen, dat
firma's niet

Aan allen, Familie, Vrienden en
Kennissen, in het bijzonder de
Maçonnieke Loge, de Vereenigingen
Tan Seng Ong en Shiong Tih Hui
betuigen wij onzen innigen dank
voor de blijken van deelneming en
belangstelling betoond bij de be-
grafenis van wijlen den Heer
T. L. TAN Jr.
Voorts onzen welgemeeden dank
aan de Politie afd. Voerwezen voor
de verstrekte rijvergunning en de
uitstekende verkeersregeling en de
Firma Lindeteves Stokvis voor het
welwillend in bruikleen afstaan van
een autotruck.
Mevr. de Wed. T. L. TAN Jr.
en familie. 15208

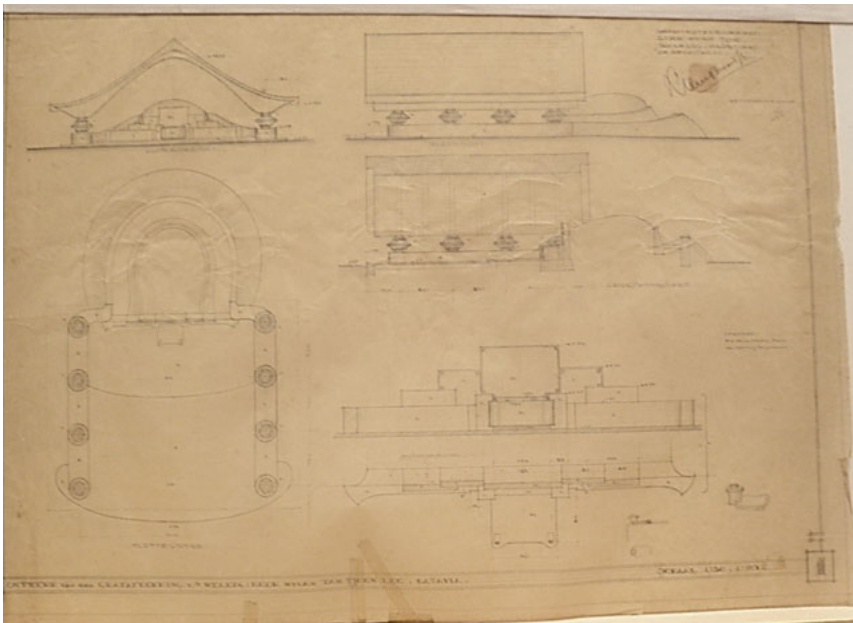
T. L. TAN JR. †
Na een langdurige ongesteldheid is
in Tjikini overleden de heer **Tjoen Lee
Tan jr.**, directeur van de N. V. Tji-
mangis, lange jaren bestuurslid van de
Maatschappij tot exploitatie van de
Tegal Waroe-landen, in Krawang.
De heer Tan, die den leeftijd van
60 jaar bereikte, was in vele kringen
een gezeene figuur.
De begrafenis van het stoffelijk over-
schot zal de volgende week Woensdag
te Buitenzorg geschieden, in het fami-
liegraf te Kebon Pedes.
Kop: ①
Krantentitel: ①
Datum, editie: ①
Jaargang, nummer: ①
Uitgever: ①
Plaats van Uitgave: ①
PPR: ①
Verschijningsperiode: ①
Periode goddijtaaleed: ①
Verspreidingsgebied: ①
Soort artikel: ①
Bezit en bezitskenmerk: ①
Familiebericht
Bataviaasch nieuwsblad
13-12-1934, Dag
50, 11
Koff & Co.
Batavia
044595018
1885-1950
1885-1942
Nederlands-Indië / Indonesië
familiebericht
Koninklijke Bibliotheek C 96

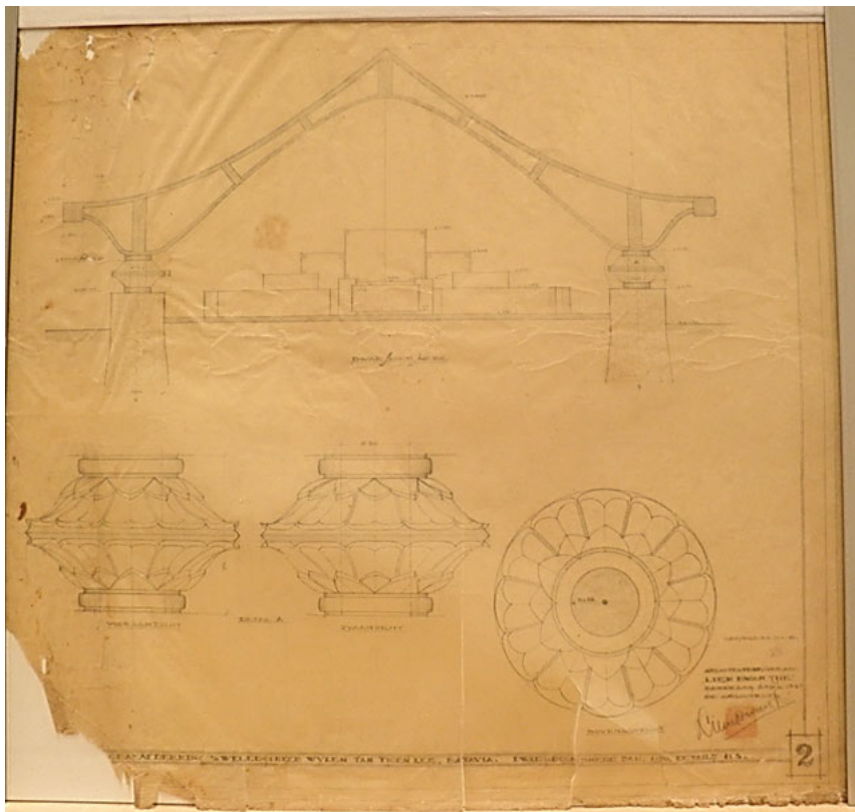
Op deze foto is oma bij het graf van haar man Tan Tjoen Lee te zien.

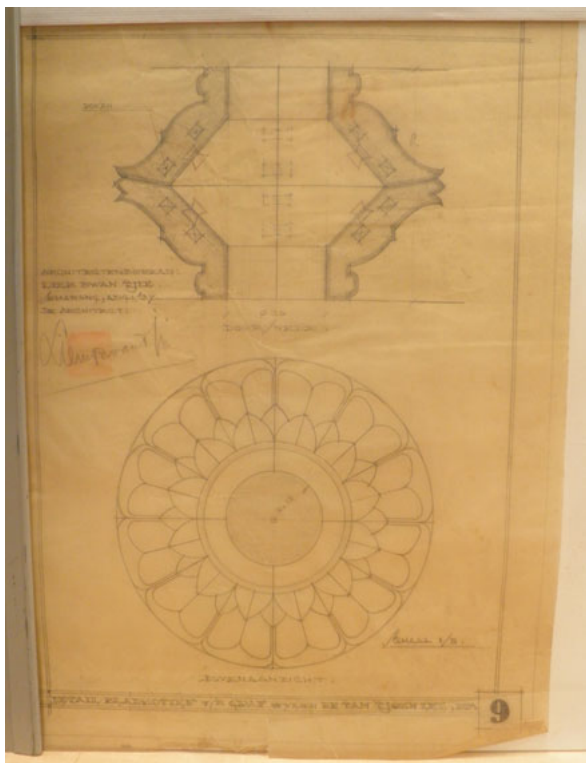
De voor en achterkant van het graf van Tan Tjoen Lee.
 Het graf is ontworpen door een vriend en mede-vrijmetselaar van Tan Tjoen Lee, de architect Liem Bwan Tjie.
 We hebben wat bouwtekeningen van het graf kunnen vinden in het NAI/Architectuur museum.

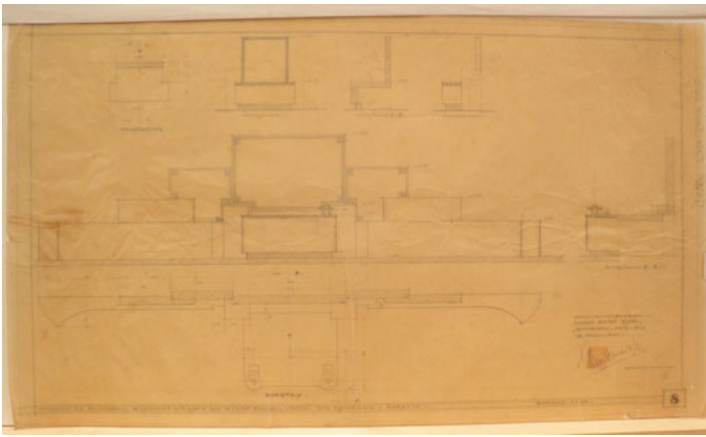
Versiering voor pilaren die nooit zijn gerealiseerd.

Detail versiering pilaren

Detail voor de Bongpai

Het was de bedoeling dat oma naast haar man in dit graf zou worden begraven

Volgens nicht Kan Soei Lian had oma lange tijd speciale blauwe sarongs als rouwklleding aan op dinsdag, de dag van overlijden van haar man.

Bij het in memoriam van de vrijmetselarij werd deze foto gepubliceerd. Bij het Tan familie altaar hing een groot portret van deze foto.

Op het landgoed Kebon Pedes was ook oma's jongste zoon Ferrie (Tek Liang Tan) begraven en de ouders van Tan Tjoen Lee; Tan Goan Piau en Thung Leng Nio. Elk jaar gingen we met Ching Ming met oma en de hele familie naar de graven. Dit was een leuk uitje, er werd gepicknickt op de graven met Batjan en andere lekkere hapjes. De bewoners van het landgoed kwamen allen kijken en oma werd met "Djoeragan" (land eigenaar) aangesproken, kleine jongens werden de kokosbomen ingestuurd voor jonge kokos, we kregen dus kokossap bij de hapjes.

Aan deze bezoeken kwam plotseling in 1962 een eind. Na een telefoontje moesten we halsoverkop de graven in de buurt van Djakarta ontruimen. Hoewel de graven bij Bogor niet direct gevaar liepen wilde oma dat het graf van haar man en haar zoon ook meteen werd opgegraven. Zie mijn verhaal "[Het massagraf](#)" op deze site.

Voor het opgraven waren een speciale vergunningen en aktes van overlijden nodig van Tan Tjoen Lee en zoon Ferry. Zoals deze verklaring van de burgerlijke stand te Djakarta.

TJATATAN SIPIL
(GOLONGAN B R O P A.-)
DJAKARTA

AKTE KEMATIAN.-

No 152/1960.-

Dari daftar istimewa kematian untuk golongan Bropadi Djakarta ternyata, bahwa di Djakarta pada tanggal duabelas Desember -- seribu sembilanratus tigapuluh empat, telah meninggal dunia ;
----- TAN, TJOEN LEE, -----
lahir di Bogor, umur limapuluh sembilan tahun, pekerdjaan Pegawai Negeri tempat tinggal jang terakhir di Djakarta, suami dari HAN, TEK NIO, anak laki-laki dari TAN, GOAN PIAUW dan THUNG, LENG NIO meninggal. -----
----- Kutipan ini sesuai dengan keadaan pada hari ini, -----
DJAKARTA, tanggal duapuluh OKTOBER, -----
seribu sembilanratus enampuluh, -----
Pegawai Luar Biasa Tjatatatan Sipil, -----

(R. Pratikno,)
Melihat untuk meregnikan tandatangan diatas ini dari : -----
RADEN PRATIKNO, -----
Pegawai Luar Biasa Tjatatatan Sipil di Djakarta. -----
9626
Upah tulis Rp. 50
 26 OKT. 1960
Djakarta tanggal
HAKIM PENGADILAN NEGERI
ISTIMEWA

Disnormalisir, (2.000 Sh. A4) 8-7-60 INTESA

Na 1960 werd de toestand in Indonesia voor Chinezen in het algemeen en onze familie ronduit slecht.

Het begon dat mijn oudste broer in de gevangenis belandde omdat hij zo onvoorzichtig was geweest om op een plek waar de muren oren hadden kritiek op Soekarno te uiten. In 1963 was de Communistische Partij van Indonesia (PKI) zo krachtig dat ze het ambtenaren apparaat probeerde over te nemen. Alle ambtenaren moesten lid worden van de communistische vakbond. Toen mijn vader dit weigerde werd hij op staande voet ontslagen. Plotseling had onze familie geen bron van inkomsten meer. Het ergste was dat onze familie geen ambtenarenrantsoen van rijst, petroleum en kokosolie meer kreeg. We hebben die tijd overleefd met het verkopen van spullen die niet strikt nodig waren. We hadden geen geld meer voor bediendes dus alles moesten we zelf doen. Van alle stress stak bij mijn moeder de TBC weer op. Door ondervoeding werd dit steeds erger.

In 1965 werd een coup in Indonesia gepleegd, de communisten kregen de schuld. Direct de volgende dag werden reeds Chinezen opgepakt en vermoord in de regio's buiten Djakarta onder het mom dat alle Chinezen communisten zijn. In 1967 kwamen de moorden op Chinezen ook naar Djakarta. Ons huis bleef gespaard omdat we schuin tegenover Generaal Nasution woonde en de weg voor de veiligheid van Generaal Nasution was afgezet door militairen van de Siliwangi Divisie. Ook werd ik beschermd door het dragen van de gele jacket van de Universitas Indonesia en omdat ik lid was van de anti-communistische Studenten Aktie Eenheid (Kesatuan Aksi Mahasiswa Indonesia; KAMI) zie mijn verhaal "[nummer-op-gele-universitas-indonesia-jacket](#)" op deze site.

Mijn vader bagatelliseerde altijd de pogroms tegen de Chinezen. Maar toen de moorden op Chinezen in 1967 ook in de benedenstad (Chineze wijk) van Djakarta plaatsvonden en een vriend Chin Hoi Kwet hem letterlijk meesleurde om de lijken te zien, toen pas vielen de schellen van zijn ogen en begreep hij dat er in Indonesia geen toekomst meer was voor ons.

Intussen werd oma steeds erger dement. En ze werd steeds meer hulpbehoevend. Als ik overdag naar school of de Universiteit was kwamen mijn moeder en vader haar te hulp. Nadat mijn moeder te ziek was werd het steeds vaker mijn vader die haar moest helpen. In een brief aan nicht Soei Lian Kan in 1967 beschrijft mijn vader hoe oma geheel niet bewust was van de situatie waarin we verkeerden. Toen hij aan oma vroeg om wat minder veeleisend te zijn en vertelde dat haar dochter doodziek was, kreeg hij als antwoord: "daar hebben we toch bediendes voor".

Oma was erg ongeduldig. Als ze riep en/of met het belletje klingelde moest je haar direct hulp bieden anders deed ze het wel zelf. Dit resulteerde vaak in vallen. Ze brak verschillende keren haar heup. De laatste keer dat ze viel kon ze niet meer worden geopereerd. Ze verbleef in dit ziekenhuis tot haar dood. Het toeval wou dat oma in hetzelfde ziekenhuis als haar man namelijk het Tjikini Ziekenhuis is overleden. De avond voor haar overlijden had ik ondanks onze slechte financiële situatie speciaal

chocolade voor haar meegenomen. Toen ik vroeg of ze dit lustte zei ze "Boleh" (ja het mag). Ik herinner me speciaal die avond omdat ik erg in spanning was voor de volgende dag, het tentamen Mechanica. Waarschijnlijk ben ik de laatste van de familie die haar nog levend heeft meegemaakt. De volgende morgen kregen we een telefoontje dat ze die nacht was overleden. Ik maakte het tentamen en vergat een blad in te leveren. Het tentamen werd ongeldig verklaard. Gelukkig mocht ik het overdoen. Zo kon ik als eerste op de Universitas Indonesia binnen drie jaar mijn Bachelor of Science (BSc) halen. Oma heeft dit helaas niet meegemaakt, ze zou heel trots zijn geweest. Algemeen werd het ook als iets bijzonders gezien, zo werd ik als jongste Assistent Docent aan de Universitas Indonesia aangesteld nota bene in het vak Mechanica.

Het overlijden van oma luidde ons vertrek uit Indonesia in. Het huis Teuku Umar no 13 werd aan mijn moeder nagelaten. De opbrengst van dit huis maakte het mogelijk om genoeg geld te hebben om de reis te maken en in Europa een nieuw bestaan op te bouwen. Het verkopen van dit huis was echter problematisch. De nieuwe machthebber na de coup Generaal Suharto wou niet in het paleis wonen maar bleef in zijn eigen huis wonen. Voor de veiligheid werd een gebied rondom dit huis tot speciaal gebied verklaard. Ons huis viel in dit speciale gebied. We konden het huis alleen aan een bevriende generaal van Suharto verkopen. Gelukkig werd inderdaad zo'n generaal gevonden. De belangrijkste spullen werden in een container gepakt en als pakketje naar mijn broer in Nederland afgezonden.

De familie ging officieel verhuizen naar het adres van mijn oudere zus en haar man. Van daaruit gingen we officieel op familiebezoek naar Singapore. Eenmaal in Singapore gingen we door naar Duitsland. Toentertijd had je daarvoor geen visum nodig. Zo kwamen we in Europa een nieuw leven tegemoet in 1971

De laatste foto's voor het vertrek uit Indonesië.

Sioe Yao Kan

Berkel, Laatste update Juni 2018

Aanvulling: maart 2022

[-terug naar begin-](#)